

Busku Anita Andrea

Lásd, Uram, hAngyalkád hív

Tamás Tímea: *Hangyalkák*

Nomen est omen – mondogatták már a bölcsek is, így természetes, hogy az irodalom egyik leginkább nemzetközi, kultúrákon átívelő, időtálló kifejezőeszközének a beszélő nevet tartjuk. Hasonló megfontolásokra késztet a művésznév, éppen ezért érdekes Vofkori Mária önazonosítása. 2005-ben megjelent kötete, *A hetedik törpe* egyik költeménye sokatmondóan vall a szerző névválasztásáról: „mi várható egy Tímeától / butácska kislány valahány / a hősök nagy fellegvárába / egy sem érkezhetsz paripán” (*Két térről*). Választott inkognitójáról oly módon vélekedik, amittől más, küldetéstudattal rendelkező költő inkább óvakodna, a szürkeség látszatát is kerülve fényesebb, különlegesebb palástba burkolódzva. Vofkori éppen ellenkezőleg jár el: a megjegyezhető, elgondolkodtató ruhát egy híján húsz hímzéssel borítja. E momentum fényében cseppet sem meglepő képet nyújt a Rétközi Múzeum igazgatójának legújabb gondolatfüzérére, a *Hangyalkák*.

A versciklus uralkodó motívumaként leginkább a hangya és a vonat említhető, hiszen a tücsök jöllehet feltűnik, mégis, a valós megfigyeléseken alapuló, ezópuszi mesékre jellemző, hagyományos hangya-tücsök ellentétről nem beszélhetünk. Tamás Tímea a „hangyaság” bonyolult, hierarchikus világának meglehetősen egysíkú ábrázolását adja, gyakorlatilag egyetlen lényeges tulajdonságát emeli ki e rovaroknak: a kicsinységüket, illetőleg a látszólagos jelentéktelenségüket – valójában azonban őket tartja a legfontosabb kis lényeknek. Az *Engedély*ben nyilvánítja ki a Dolgozó hierarchiában betöltött szerepét: akinek – a királynőtől, ez esetben (*Közjáték, Átlépés*) Allahtól – felhatalmazás szükségeltetik minden cselekedetéhez, bármely döntéséhez: „engedély kell ahhoz is, hogy éljek, / hogy halljam hangját az éjnek”.

Maga az utazás motívuma ősi toposz: a megtisztulás, a fejlődés, a tapasztalás-szerzés kifejezésének legalapvetőbb ábrázolása. Tamásnál e jelkép valahol félúton található az *Odüsszeia* és *Az isteni színjáték* szimbóluma között, hiszen bár önnön erejében bízik, mégis egy felsőbb hatalomtól várja a megváltást. 1994. februári keltezésű vélekedése, a *Körtünet* szerint valóban a Mindent jelentik számára a reális, szürreális s néha irreális, de mindenképpen patetikus, melankolikus (ki) küldetések: „Lassan vagy gyorsan, de mindenképpen fóbiává váltak számomra az utazások. Az utazásaim. Nem a *miértjük*, hiszen a helyváltoztatások és ember voltunk fölöttébb szükséges összefüggéseit, gondolom, senki sem tagadja, hanem a *hogyanjuk*. Busszal, vonattal. Városon belül, városon kívül. Közöttük. Azok a vonatok. És azok az autóbuszok. A körülmények, a jegyek ára, a szolgáltatás »bére«

és minősége, mind megannyi szereplője hétköznapi és vasárnapi életemnek is. És a némaság, amellyel elviselem. A hallgatás. A beletörődés.”

A közlekedés bemutatása – hasonlóan a csápos ízeltlábúak civilizációjához – ugyancsak egysíkú, kizárólag a vonatot zakatolja a költő; monotonitását egyfajta kénytelen-választott teherként rakja át utasára, az olvasóra. Megkerülhetetlen kérdésként visszhangozzák az ürességet zötyögő vasúti kocsik: mitől jelent mást a vonat, mint az autó vagy a kerékpár, netán a repülőgép? Melyek a fő meghatározói, felcserélhetetlenséget hordozó jegyei? Mindenekelőtt a vonat az a jármű, amin – a vezetőn kívül – nem igényeltetik *semmiféle* mozgást sem végeznie az utasnak, csupán el kell szenvednie az „utazódást”. A sínpár párhuzamos, állandóságot, ez által biztonságot hordozó fémegyenesek kapcsolata, a vasszörnyeteg, a tájakon átívelő, megsemmisítő erejű mozdony társaságában. Maga a szó is jelképes, hiszen a *von* ige *-at* képzős származéka egyaránt jelentheti a járművet és magát a műveltetést is, a *húz* ige származékának szinonimáját (húzat), mely rövid magánhangzós változatában (huzat) a jármű egyik fő jellemzője. A légáramlás pedig kellemetlen, kényszerű velejárója az utazásoknak, valami olyasmi, amit igyekszik mindenki elkerülni, ám gyakorlatilag – legalább részben – ez lehetetlen. Akár a lelki megtisztulás során a múlttal való szembenézés, a negatív tulajdonságaink feltérképezése, vagy a jövőre nézve a kényes döntések meghozatala. A *Vonat* című írásban a költő számára e közlekedési eszköz szinte a világegyetemet jelképezi: „a vonat akivel / élek / ismer engem”, „visz / tudja az irányt”, „vár / s a könyörtelenség hajtja”, „tudja a végeket / ismeri a megállókat / s a belőlük kirakott életet”. Az *okos hangyában* e mindenséggel szembeni riadt pánik hangjai tűnnek fel: „a félelem egy nagy vonat”, a *Kisvonatban* pedig hangsúlyozza: „egy vonatnyi idő az élet”. A lét folyamatos rémületben telik a szürke potrohos számára: aggodás afölött, hogy elzúg mellettünk a történelem, hogy elhatározásokat vagyunk kénytelenek hozni, hogy e dekrétumok következményeit el kell szenvednünk, s akár afölött is, hogy nem avatkozhatunk mások, sőt akár saját magunk életfolyamának alakításába sem. A ciklus jellemző hangulata az ősz, mely az elmúlás jelképe, s talán épp ez a magyarázata egyik „alteregója”, a falevél gyakori felbukkanásának, hiszen a „röglakók” a vissza-visszatérő vég kezdetét leginkább a sűrűn hulló falevelekből, a vastagodó avarból érzékelik.

Tamás Tímeánál az utazás semmiképpen sem gyalogszeres helyváltoztatást jelent, amely ugyancsak a kiszolgáltatottságot érzékelteti; a szenvedő szerkezetben a főszereplő nem képes önnön erejéből megtisztulni, megoldani a kényszerű lelki metamorfózist, ugyanakkor a lábuszos megoldásnál gyorsabb, sodróbb erejű cselekvésről, már-már történésről van szó.

A 16. Marosvásárhelyi Nemzetközi Könyvvásáron Tamás Tímea a következőképpen elmélkedett friss kiadványa kapcsán: „A hangyalkák bennünk élnek. Ver-

seimben voltam már madárijesztő, törpe, de ez nem lélekvándorlás. A hangyalkák gyakran vannak filozófiai mélységekben, és az egyidejűség érdeklí őket.” Hasonlót fogalmaz meg az *Átlépésben*: „már minden kisállat voltam / s mindenféle lény a földön”. Hangyalkaként ugyanazt a szerepet tölti be, mint törpeként és madárijesztőként vagy tücsökként: a mindentudó, ám senki által meg nem hallott, meg nem hallgatott, meg nem látott, mégis láttató költő szerepét: „hogymit akarnak az Istenek – nem tudom / de tudom hogy akarnak / s mint Priamosz Hektór holtteste fölött / úgy látok” (*„Látó”*). A *Közjáték*, *A megalkuvó hangya* és *Az önsajnáló hangya* soraiban még inkább a napba néző, földön élő, hangyaláncból kiállni vágyó, ám a láncon kívül önmagát sosem találó, mindent tudó, ám tudását hasznosítani sosem akaró, merő, tudó, mégis tudós teremtmény.

A „hangyalkák” idiómája a *hangya* és az *angyal* lexémák összeragasztásának többes számú alakjaként jött létre, így nyilván lényeges szerepet szán a szerző a hangszimbolikának. Mindhárom nomen mély hangrendű, akárcsak a *vonat* főnevünk. A *törpe* ezzel szemben palatális vocalisokat rejt, illetőleg a *madárijesztő* utótagja magas, mely elhessenti a mély léglakókat. A több versben – más kötetekben is jellemzően – fel-feltűnő magas hangrendű *tücsök* szimbólumát a költő nem fejt ki alaposabban, jölehet egyértelműen érzékelteti a kis cirpelő jelentőségét. Még ha azt nem is igen tudjuk, *pontosan* mitől fontos, az azonban fel-felrémlik, hogy bizonyos szinten ellenség, habár nem a munkás hangya ingyenélő, mulatozó ellenfeleként, sokkal inkább önmagunk legnagyobb kihívójaként, saját gyengeségünként. A *Közjáték* soraiban az életet elviselhetővé varázsoló teremtmény: „a bogárnéesség kirajzik / tücsökkoncertre éjjelente”, bár ebbe az úgynevezett *Symphiliák*, vendégek alakja némileg belejátszik, amely lények által kiválasztott nedveket a hangyák lenyalogatják, s ez által egyfajta bódulat állapotába kerülnek. Mintha a szóban forgó kis, szürke, okos hangya már a mámort, az elkergető üzemmód áldott állapotát, az égi lényeket látni és láttatni képes ijesztőket is unná. E kép sokkal letisztultabban jelentkezik *A hetedik törpe* egyik darabjában: „egy hangyácska vagyok Uram / kinek olyan tág a világ / kit rég elkerülnek már / az édesbús melódiák” (*Álom*). Ugyanitt írja: „de dalom senki sem hallja / mert tücsök szól a réten át / s madárijesztők éneklük / a tücsökzene dallamát”.

A tulajdonképpeni ellenségkép inkább a pók alakjában, a földi és égi világ közötti kapcsolatot kereső és találó állat figurájában ábrázolt (*Az okos hangya, Verspótlék a hangyavershez*), ám dominánsabbnak érezzük a hangya hangyalélet választó momentumát, mint magát a nyolclábú fenyegető himbálózását. A pókét, aki az életvonalat képes vezetni, maga szőni saját útját, s könnyedén libbenni a ruganyos szálakon – szemben a rögöt cipelő, küszködő földlakóval, ki legalább önostorozása mélységében igazán a sűrűjébe süllyedne, s szemetet tolna. Ama küldetésre viszont nem ő hivatott (*Az okos hangya*).

A *vágyódó hangyában* választ kapunk a két szimbólum – első látásra ad hoc-ízű – összekapcsolódására: a hangya lopva a napba néz, s éjjelente „angyalok éji dallamát” hallja. Életfeladatára tucatJónásként tekint: „teneked csak ennyi jutott / vonat lettél, mi rögöt szállít / te építed a hangyavárat / s a többi semmi se számít / csak együtt vagytok ti valakik / s nem lehet Neked külön gondod / s hogy a világot magad is bírjad / ahhoz te nem kaptál sorsot”. Itt kapunk arra magyarázatot, miért épp a Formicidæ fajtát emeli ki az „apróságok” táborából: egyrészt a földről folyamatosan a magasba tekint, másrészt csakis csapatban boldogulhat. Akár az ember... Az *okos hangya* – kiről tudjuk, hogy „örökre elítélt földlakó”, s a mámból nem részesülhet: „a víz nem a te elemed” – azon tűnődik, a többiek, hangyatestvérei „vajon néznek-e álmukban felhőt / az angyalok szempilláin át”. Felleget, vagyis a nedvesség, a tudás, a kábulat tárházát.

A borítón Sipos László grafikája a szokásostól eltérő megoldást preferál. A szóban forgó rajz ugyanis nemhogy egyértelműsítene a kötet szimbólumrendszerét, sokkal inkább újabb rétegeket tár fel az olvasó régészspatulája alatt. A fekete-fehér figura egy angyalszerű teremtményt ábrázol. Angyalhoz csupán hasonlatos, közelebb áll a tudást megízlelni kívánó költőkhöz, kalandorokhoz, Ikarosz inkarnációihoz, hiszen szárnyai valójában nincsenek, csupán tolltömeghez kötött – krisztusi pózban feltartott – karjai. Kezünkkel alkotunk, munkánk eredménye hangsúlyos, adott esetben a szárnyalás, a költészet „terméke”, a poémák. Lábunk révén ellenben a helyváltoztatás, kvázi a lelki út, a jellemfejlődés kap hangsúlyt. Az ábrázolt (nő)alak egyik pillére egy gömbön, netán a földglóbuszon, sőt talán egy bombán álló csirkeláb, egy kaparó – érdekes lehet, hogy a tyúk maga is földhöz kötött, jóllehet szárnyakkal bír, repülni mégsem képes –, másik egy neccharisnyás csinos csülök, a szexualitás megjelenítésének netovábbja. Ebben a rétegben a homo sapiens sapiens leginkább hangsúlyozott tulajdonságai rajzolódnak ki: a világot vagy elpusztítja, vagy különleges, egyedi módján megjobbítja, humanizálja. A figura teljes törzse, tehát a főrésze – némi hajókerékre emlékeztető vonással – vonatkerék, így a szóban forgó hibrid nemcsak önmagát, de akár a környezetét is képes irányítani, halfarka révén azonban minduntalan a mesebeli mivoltára emlékezteti az értelmezőt. Akár sellőnek is vélhetnénk, azonban egyben bokával, vádlival és ujjakkal rendelkezik, így elvethetjük ezt a megoldást. Mitikus, mégis valószerű, így különleges, de nem lehetetlen: a kiválasztottságát mutatja – mint a művészek esetében.

S hogy mégis miféle a *hangyalk*Alkata? Egy magasabb rendű, megigazult lény alakja, mely a világot kívülről lakja, belülről valóvá faragja...

(Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda, 2010.)

Gyimesi László

Szövetség és szakítás

Halmosi Sándor válogatott kötetéről

Halmosi Sándor szinte észrevétlenül lett a kortárs költészet jelentős személyiségévé. Tíz éve jelent meg első verseskönyve a *Littera Novánál* (*A démonokkal flaneló*), s íme, már a válogatásnál tart. Nem felesleges felsorolnunk eddigi (kötetek címével jelzett) mérföldköveit, hogy lássuk, milyen úton, milyen hátországból jutott idáig. 2002-ben jelent meg a *Napleány voltál*, ezt egy év múlva követte a *Babérliget*, majd 2004-ben a *Mely a salamoné* (még ezek is a *Littera Novánál*), eztán három kiadó határon is túlnyúló együttműködésével született meg az *Annapurna déli lejtőin – szeretők könyve* (2006). Az első négy könyv méltán keltett figyelmet mind a szakma, mind a közönség körében, így a következő kötetet – amely már új kiadója, a *Noran 2004* gondozásában jelent meg – nagy várakozás előzte meg. 2009-ben látott napvilágot a *Gileád – a fenntartható csodákról* című új gyűjtemény, s ezzel csaknem párhuzamosan a *Franz Hodjak* lírai életművébe bevezető *Kékhagyó kedd* műfordítás-válogatása.

Halmosi Sándor, amikor nem költő, akkor matematikus, vagy tán pontosabb így: költőként is matematikus. Kitűnően szerkesztette meg minden kötetét, a rációt hívta segítségül a reáliák fölé lendítő műzsák megszélidítésére, nem kis sikerrel. Ezért azt gondoltam, hogy mi sem egyszerűbb számára, mint az eddigiekből válogatott könyvet összeterezni; egymás mellé illeszti – kvázi ciklusokként – az eddigieket, néhány passzust kihagy, s máris kész. Senki sem szólt volna meg (én sem), kitűnő mű születhetett volna így is.

Halmosi Sándor azonban nem így cselekedett. Eddigi könyveit nyersanyagnak tekintette, s úgy hozott létre egy merőben új üzenetű kötetet, hogy szakított a folytonossággal, vissza-visszanyúlt az építőkövekként funkcionáló darabokhoz, ha kellett, lefaragott belőlük, változtatott az illesztéseken, röviden: *vadonatúj építményt emelt*. A válogatott kötet így nem az értékek újbóli felcsillantására, hanem azok megerősítésére és új értékek felfedezésére szolgál.

Ez indokolja a címválasztást: Ibrahim – írja a címlapra. Ízlelgethetjük a nevet, mint teszi Géczy János a fülszövegben, Ibrahim, Ábrahám, إبراهيم, إبراهيم, إبراهيم. Mindenképpen az ősatyára, az egyistenhit első prófétájára kell gondolnunk, a sokaság atyjára, s arra a szerepre, amelyet Isten választottjaként elvállalt. A költő és az ősatya párhuzama külön tanulmányt érdemelne, most legyen elég annyi, hogy a *képviseleti költészet* hagyományait felvállaló poéta akarva-akaratlanul vállalja az ábrahámi attitűdöt is. Nem rikító plakátokat fest másoknak, hanem példát teremt önnön életével, önnön költészetével.

Mind a hét ciklus mottó-verssel (verstöredéssel) kezdődik, s ezek első szavai adják (csak a tartalomjegyzékben kiemelve) a ciklusok címeit. Jól van ez így, mert a felütés és az azt követő versek mintegy rapszódiaiként összehangolódnak, a belső címek elegendőek a lélegzetnyi, a rácsodálkozás öröméhez biztosított szünetekhez.

Nincs terem ahhoz, hogy külön-külön méltassam az egyes ciklusokat, egy-két mondatban próbálom jellemezni őket. Ez jár bizonyos veszéllyel, elsősorban az egyszerűsítésével, de egyúttal módot nyújt a sommásabb jelzők, határozók használatára is, s ezek talán jobban orientálják az olvasót, mint a cizelláltabb elemzések.

Az első rész (*El is táncolhatnék*) a világ egységének hol tétova, hol harsányabb himnuszait sorakoztatja egymás után: „*A csillagos ég felettem, az erkölcsi törvény bennem, mi baj is lehetne*”. A szellem és az anyag, a táj és az ember, a növények *esti költészete* és a *forró aszfalt lüktetése*, a természet és a város, a külföld és a haza ellentmondásos egységbe rendeződik, s a költő mindvégig e megteremtett saját rendbe illeszti be verseit.

Ezeket a himnuszokat követik a *Ha sokat szeretsz* ciklus versei. Hosszú gondolati költemények és pár soros, a dalhoz közelítő egyszerű versek ellenpontozzák egymást benne, a szerelem és az emberek közötti, az ember és környezete közötti szeretet ezer fajtája lüktet soraiban. Panteista világszeretet ez, korlátai, ha vannak egyáltalán, magának az emberségnek a korlátai. Az *erdélyi magyar létköltészetben* gyökerezik (*Balázs Tibor* vaskos monográfiát szánt ennek megismertetésére), de nyitott az egész világra, végiggondolt ontológiai szemlélet húzódik meg mögötte.

És továbbmentél mégis – mondja a harmadik ciklus címe. Az előbbieken kibontakozó gondolati költészet relatív objektivitásával szakítania kell – a vers érdekében – a költőnek. Megteszi: előtérbe kerül a szubjektum, a gondolkodó ember, kételyeivel, út- és igazságkeresésével; s persze előkerülnek az előző kötetekből ismert sajátos Halmosi-darabok, a *lamentek*.

Lopják a népek – ez a negyedik ciklus címe. Az ember és a természet (természeti és mesterséges környezet) viszonya kerül nagyító alá, itt kap helyet a terjedelmes *Csak ülnék az ablakban* című poéma, amely talán legszebben összegzi a Gileádig megtett költői utat. A ciklus egészét az értékek megőrzésének szándéka tartja össze, epikus motívumok szövődnek a szövegekbe, a költő megmutatja, hogy bár-mikor jó célra képes felhasználni a posztmodern irodalom hozadékát. A szöveg sok helyen tekinthető posztmodernnek, de a sokszor felhánytorgatott értékrelativizmusnak nyoma sincs. Az érték tudat felülírja a kételyeket: „*kerestem valami mélyebb értelmet/ és összefüggést, míg rá nem jöttem, hogy csak/ a beszéd bolyong bennünk és a szerelem,/ hiába minden*”. (*Dél van*)

Az *Állítólag két* fejezet rövidebb az előzőeknél, de korántsem mellékes, miért

kerültek egymás mellé a versek. Az ars poetica és az életprogram párhuzamos-sága itt válik nyilvánvalóvá, ezek a versek vezetnek el annak felismeréséig, hogy a költő legfontosabb alkotása maga az élet, akár verssé szublimálódik, akár nem. A múltba szökés vágya, a jelen tragédiájának gyötrelmes elfogadása *együtt* érvényes, s korántsem *a létet cinkelőknek* válik hasznára.

A hatodik ciklus (*Ha most megkarcolnának*) a nagy nekirugaszkodás előtti versek gyűjteménye. Az épülni akaró katedrális előkészített kövei, habarcsa, mozaikdarabkái. Bibliás és hétköznapi elszánások ígérnek valami eljövendő szépséget.

A beteljesedés azonban a hetedik ciklusban (*Mondd el neveimet*) másként valósul meg, mint a gótikában: föld-közelibben, csenedesebben, költőiebben. („*Szélcsend van, ünnepi fényes lassúság.*”) Létrejön az ábrahामी szövetség az Úrral, látjuk az atya-mód áldásra mozduló kezét, érezzük felelősségünket önmagunkért, a jövőért, de végleg levethetjük minden uralom gögjét. A költő, a vers segítségével diadalmaskodtunk az önsajnálaton, hepciás indulatainkon, kicsinyes kivagyiságunkon. Nem kövekből, nem gerendákból, de szépülő, kiteljesedő önmagunkból szentelünk oltárt, kápolnát a szövetségnek. Ha tisztátalanul lépnénk be, ha nem történe meg a szakítás múltunkkal, nem az építmény, hanem a mindenség dőlne ránk.

Ciklusokon kívül, mintegy zárszóként Halmosi *Razglednicái*, pontosabban azok bő válogatása kerekíti ki a kötetet. Rokoníthatók ezek *Radnótival*, de semmiképpen sem közeli a rokonság. Ott vannak a vérvonalban a keleti rövid műfajok, ott a *koan*, ott vannak a soha ki nem bontható, önértékű verscsírák. És az a hatalmas műveltség, amelynek a költő szerény birtokosa, s csak néha, áttételesen engedi homályainkba veszni kincseskamrája fényeit.

Halmosi Sándor pályafutását az első kötet óta figyelem, számon tartom, tiszteltem. Az első válogatott könyv meggyőz arról, hogy nem tévedtem, amikor tíz éve nagy jövőt jósoltam neki. Olyan nagyot, amelyet egy költő csak elérhet: gyötrelmeset, mellőzöttet, tépettet, megalázottat, s mégis: nagyszerűt. Nem hiszem, hogy beleveszik a kánonba. Sebaj! Olvasói szívében már ott van. Ahogy Ábrahám a hívők minden mozdulatában.

(Halmosi Sándor: *Ibrahim Noran Könyvesház* 2011.)

Turcsány Péter

Dialógus az Istennel, mindnyájunkért

Szekeres Mária harmadik kötete: Az Arc vonalai, versek, naplóvallomások

Egy egyetemista lány a soproni gimnáziumban, majd Budapesten a Közgázon különös metaforájú versekkel és látomásokkal írja tele az üres lapokat. Rajzok is születnek, többnyire határozott vonalú arcélek, és tiszta szürke agyagból marokszobrocskák fejformákkal. Arcélek, fejformák: az Arc előképei és felkészülések az Arc érettebb kori befogadására.

És a lány járja a parkokat, bújja a virágillatos arborétumok csöndjét, otthon van a nagy történelemmel otthonos Múzeumkertben. Befújja őt az őszi hideg, gyakran félrehúzódik, nyakán lila sál, szemében tiszta csöndek és arcán a lélek helykereső szelídsége.

Szekeres Mária költészete megőrzi az indulás harmóniatörekvéseit és belső izzásait. A tűz, a szentlélektűz az ő költészetét mindmáig meghatározó „őselem”. „Amiként kezdtem, végig az maradtam” – mondhatjuk el róla is, amit a példafelmutató előd, Pilinszky János egy életfolytonosságát megragadó versében írt.

Emlékeimben máig megkerülhetetlen az az érett és mégis a pályakezdésére jellemző látomás-vers, amelynek Szekeres Mária akaratlanul is a nagyjelentőségű *Himnusz* címet adta. *A jövő szárnyai* című, 2003-ban megjelentetett első verseskötetének méltán lett nyitánya is ez a miniatűr költemény. Különös, de tömörségében teljes. Rémisztetni is tud, de mégis himnikus, zárt felépítésű négysoros. Eredeti formája 8 sorba tördelve maradt ránk, így ma is kifejezőbb. Szelídíthetetlen sebzettség. Lebegtetett, jelöletlen *fókusz*-metafora és kozmikus *keret*. A költő képalkotásának mindmáig meghatározó különössége:

*Ha az égre törnek
arany farkasok,
mellükbe lőnek
mind a csillagok.*

*Fölizzik bennük
minden ami láng,
vakítva száguld
ezer sebszilánk.
(Himnusz)*

Ezt a megközelíthetetlen szelídséget csak az Isten-szeretet, csak az Isten-keresés keresetlensége oldhatja fel, teheti elviselhetővé. Innen, archetipusos képei felől magyarázhatóak Szekeres Mária évtizedekbe visszanyúló, autentikus, önazonosságait írásaiban és írásaival folyamatosan visszakereső és megőrző lírája.

Innen, e különös képzetvilágból származhat az emberi és lelki „diadal” megéltsége is, a kevélység nélküli és alázatos diadalé, a görög mitológia Nikéjének különös öntudatáé:

*„Ó, Niké, szárnyas hazám,
festetlen bajnokod
meztelen áll
(átszövi még
lég – arany napsugár)
kikötői szelek – vesszők, tűnők. Igézetek.
Kikötői szelek – kezek! Már intenek.”
(A jövő szárnyai)*

Ez az alapézés is végigkíséri költőjét a szenvedések útján – ahogy egyik versében írja – a „Címertelen ország” sors-kitérőin, a „Tetszhalál”-létezés „tébolyult fehérségének” emelkedőin és buktatóin.

Emlékezzünk irodalmi életünk egy letűnt, de nagyon fontos pillanatára, a 80-as évek elején a Székény Színházban költőnők mutatkoztak be *Niké cselédei* gyűjtőcím alatt: Pálfi Ágnes, Rakovszky Zsuzsa és Szekeres Mária versei a női-asszonyi más szólamúságot is hivatottak voltak kifejezni, az előadás után az akkor már ismertebb Tóth Erzsébet meghittent gratulált a szerzőknek. Az est címadója csak 20 évvel később jelentette meg első kötetét.

Most Szekeres Mária legújabb, *Az arc vonaljai* című kötete nyílik föl előttem. Ez a harmadik könyve. Mindhárom kötetének műfajmegjelölése a címdalton: „versek, naplótöredékek”, így mutatkozik meg első ránézéskor is, hogy szerzőjük többet kíván föltárni önmagából a költészet személyességénél, a pusztá líraiságnál. Konfesszál, vall, valakinek vall, Istenhez szól, Istent szólítja meg.

A finom és izléses, árnyalt vonal- és színtechnikával megalkotott borítók is a három kötet egységét sugalmazzák (lánya, Turcsány Édua tipográfiai). Az első kötetet a szerző szobrai illusztrálták, s minden kötetten „az Arc”, az arcok kifejező lenyomatai, ezek is sugalmazó és kifejezőerővel telítik a kötetekbe foglalt szövegeket. Versek, rajzok, marokszobrok, síremlékangyalok – az életműkezdetektől máig megőrzött műfajai szólnak hitkifejező entitásokként.

S mindezek mellett, fölött és után a létezés-többlet megnyilvánulása már Szekeres Mária második kötetének nyitányában is egyértelműen kimondódik; a Confessió teljességére, a teljes embert igénybe vevő szolgálatra vet fényt:

*„Honnan jöttem és ki vagyok?
Ki vagy Te – félve kérdezem.
S csöndes örömben áramlik rám
A kegyelem.”*

A három kötet együtt egy nagyszerű folyamatábra – több idősíkból megvilágítva, több műfajban is azonos kérdések és válaszadások egységében. A legtöbb válasz ebben a harmadik kötetben található. A válasz-sorok, a válasz-versek a Létre ebben a kötetkompozícióban már sohase késnek. A versek többségében fölfakad, fölcillan a Bibliából visszaköszönő válaszok sora, a dialóg önmagunkért Istennel:

*„Egy hatalmas
Vágy-örvény
Felett
Az igazság
S a Szeretet
A felelet.
Fölöttem függ:
Ne féljete!”
(Mit mond a lélek?)*

Szekeres Mária istenes vallomásai megtalálták a nagyszerű és egyetlen igazi költőelődöt, Reményik Sándort. Fölfedezhető a kései Reményik-versekre, a „Korszerűtlen versek”-re adott „válaszrím”. Az utód és ez előd szinte egy azonos „pókfonálon függ” ezekben „a teremtett világ golgotai lüktetésében modern” versekben (Elmer István utószavát idézve):

*„Egy szó csak a Neved:
Belékapaszodom,
Mint vadrózsatövis
Ruhámba, mikor a
Kertet járom.*

-----
*Egy szó csak a Neved,
De benne életem,
Mint pókfonálon
A világegyetem.”
(Mint pókfonálon a világegyetem)*

A mindörökké Mester megidézése után és mellett Szekeres Mária a költő Reményik megszólítója is lesz:

*„Lelked él, mert az a lélek, kit énekeltél,
a láng, lobog – nem lidérc – örökké!
Mert halhatatlan az, ki alkotott, s Lelke
az, ki általad szólhatott, ember; ott a
magányban, s hazád iszonyú árvaságán.
Ahogy lehetett.”*

(Reményik Sándor szólítása)

Már-már szívből jövően teljesedik ki a teljes odaadás és az azonosulás hármassága a megszólításban:

*„Mestered nyomán jártál szerteszt,
fülelted szavát, vitted üzenetét.”*

Ez a nagyszerű visszaazonosulás az előddel mintája lehet mindnyájunknak azon az úton, amelyen örökké a Mester tanítványai vagyunk és maradunk. És ahogy a Mester kérte és jövendölte: *béke jár nyomainkban*, az elolvasott betűk, a kiejtett hangok nyomán.

— — —

Alig olvastam verseskötetet életemben, amelynek minden sorát áthatja a hit szándéka és megvalósulásának dokumentálása. Mondhatnám a szöveg maga is megvalósítottság, s ez a legtöbb, amit Isten és sors e Hanság-partjára született szolgálóleánya átnyújthat nekünk. Aki „Niké cselédeként” jött közénk, versei fényében már „Angyalarcot” kívánna maga mögött hagyni az időtlenségben:

*„S mint angyalarc, mégis a papíron
A lenyomat – benső arcom tükre,
Melyben fölismerhetem egy rejtett
Magamat”*

(Egy üres papír)

A költőnő eddig megalkotott értékei között tallózó írásomban csak érinteni kívántam legmeghatározóbb élményköreit, fogalmi és képi világát. Szólnunk kell még a *hazatalálás* meghitt sorsvállalásáról, a gyermekkori otthonba történő visz-

szavonulásról. Az idős szülei ápolásával töltött 11 esztendő önismeretet fölélesztő és nagy-nagy szeretetre döbrentő hatásáról. Aki a Nagyvárosban soha otthon nem talált, de szeretetszolgálatra alkalmat igen, az a hazaváró – talán el soha nem is eresztő (?) – otthonban és tájban a mindenki számára nélkülözhetetlen vigasz üzeneteit is kicsomagolhatta az ajándékosárból:

*„Valahol egy kézbe hullik,
Egy végtelen mosolyba
Ez az éjjel és a perc
Egy végtelen mosolyba,
Mely életem fenntartja.”*
(Gondolatszilánkok)

Pókfonálon – a mindenség. Egy kézben, egy mosolyban – az emberlét.

Igaz üzenetek csöndje.

Dialógus az Istennel, mindnyájunkért.

Önátadás, önismeret, ima, a léttel szembesítő tükörcserepek, az *„árnyak feltámadása”, „a hétköznapi élet kegyelmi valósága”* – amire Elmer István hívta fel a figyelmet a kötetet elemző soraiban. Kibomló, megszólaló, fölmutatott életszentség Szekeres Mária lírája. Ezt a hírt hozta és hozza az ő költészete. És ez nagyon sok.

(3BT Kiadó, Budapest-Újronafő, 2010.)

Kaiser László

Az ivás (és az írás) méltósága

Sarusi Mihály: Pinceszér

Kultúránk, vagyis európaiságunk és magyarságunk magában foglalja az ivás kultúráját. Már a Bibliában olvashatunk a borivásról – és súlyos következményeiről is. Noé megrészegedett, s három fia közül csak az egyik segítette apját elesettségében, Noé meg csak ezt a fiút tartotta igazán gyermekének. Vagyis azt, aki a szülőt gyarlóságával is vállalja. A kereszténység története bizonyos értelemben az ivás története is, hiszen a szakrális fogyasztástól az ünnep és megünneplés fontosságán át a munka tiszteletéig jelen van a bor, tágan értelmezve az ivás. A mértékletes ivás, de talán olykor a mértéken túli is, amely nem összetévesztendő az életformává vált vedeléssel. Babitsék nemzedéke vallotta – teljes joggal –, hogy az európaiság három pillére a római jog, a görög szellem és a kereszténység. Egyik sem tiltja, bizonyos vonatkozásban szorgalmazza az italfogyasztást. Aztán minden népnél ezek a fogyasztói (és előtte persze a termelői) szokások más-más módon alakultak ki s váltak élő és éltető hagyománnyá.

A kereszténység története s így a magyarság története is – szögezzük le még egyszer – magában hordozza az ivás kultuszát és persze az irodalmát is. Mindig ivott a magyar, biztos voltak csúnya berúgások, vagy ahogy Erdélyben mondják, megmenések is, de az ivás nemes kultusza a XX. század második felében veszett el, vagy pontosabban fogalmazva: akkorra lett az ivás országos vészhelyzet: önpusztítás. Tény: az italozásra, mulatozásra, ünnepi vigadozásra mindig örömmel vagy éppen szomorúsággal kész magyarság 1956 után lett komor ivó, s jutottunk el az ismert statisztikáig: egy millió alkoholistával számolnak az orvosok, s a májrák okozta halálozásban igen előkelő helyen állunk világviszonylatban. Valami elveszett tehát az ivás kultuszából, s lett baljós cselekvés, netán pót cselekvés... Mint ahogy az sem véletlen, hogy bár az italozás, főleg a bor témája erősen jelen van a magyar irodalomban, a XX. század – „Minden egész eltörött” –, különösen annak második fele „termelte ki” azt az írótipust, amely par excellence alkoholista, s fő témája az ivás problematikája. Csak két nevet említek: Cholnoky László és Hajnóczy Péter.

Persze ez így nem teljesen igaz. Az aranykornak vége, ám üdítő folyamatok, helyek, helyzetek azért vannak. Teljesen nem múltak a régi ízek és kultuszok, sőt újak is keletkeznek. Valami nagyon megváltozott ugyan, de vannak őrzések és teremtések. Milyen érdekes és jellemző egyébként, hogy az elmúlt súlyos évtizedekben szőlőtermelő hazánkban a borivás szorult háttérbe, a sör és különösen a

röviditalok fogyasztása ugrott meg. Éppen Sarusi Mihály említi könyvében Szekfű Gyula 1922-es munkáját: *A magyar bortermelő lelki alkatát*. Mert volt s van ilyen, s így van a borivó magyar alkata is. A lényeg: nem csupán az ivás, a borivás kultusza is megváltozott (nem beszélve a rettenetes minőségű borokról). S hogy valamelyest billenjen ha nem is helyre, de legalább jó irányba a mérleg, nincs mese: a múlthoz kell fordulnunk. A nemes hagyományokhoz, az aranykorhoz. Visszaadni az ivás (borivás) méltóságát, vagyis az élet méltóságát is!

Sarusi Mihály könyve végső értelmezésben ezt teszi, hihetetlenül érdekesen és olvasmányosan. A békéscsabai születésű, ma a Balaton partján élő, mindig a valóságot fürkésző és fölmutató, megannyi munkát kipróbált író huszonvalahányadik kötete mintegy foglalata eddigi munkásságának. Korábban írt műveiről számos értő kritikus – többek között Domonkos Mátyás, Ördögh Szilveszter, Vasy Géza, Alexa Károly, Rónay László, Márkus Béla, Bertha Zoltán, Beke György – a valóságát és mesélőkedvét dicsérte többek között, s ez a fő érdeme a *Pinceszernek* is, amelynek alcíme: *Boros úti beszélyfüzér a „Magyar gigába magyar nedűt” nótájára*.

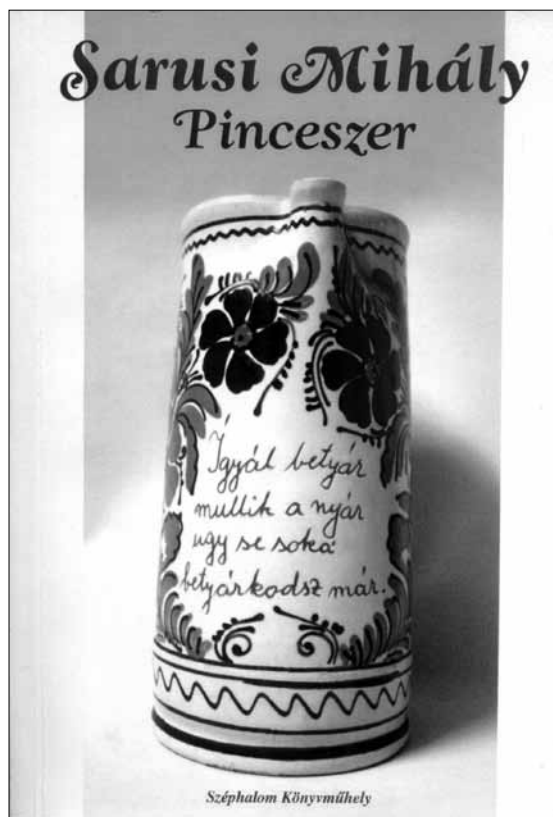
Beszélyfüzér: csengése és holdudvara van a *beszély* szónak. Ez a nyelvújítás korában született kifejezés kisebb prózai művekre vonatkozik, s azért is remek szó – archaikus hangulatán túl –, mert az elbeszélés, novella őse a mese és a beszélgetés. A könyv rövid terjedelmű írásai tudatosan csapongó beszélyek, amelyek szinte kalendárium módjára invitálják az olvasót (és bor-, tehát életszeretőt) pincelátogatásokra, amire a cím is egyértelműen utal, hiszen a pincszer: több pincét fölkereső baráti borkóstoló. Ez a több pince a könyv kilencvenöt beszélyében az egész Kárpát-medence, de olykor egy-egy kitekintés Európára, egy-egy külföldi bortúrára. Úgy tetszik, a beszélyek, tehát a túrák jelentős része személyes élményű, de mindenképpen nagy hőfokú személyes kötődés vidékhez, tájhoz, pincéhez, borfajtához s persze a mindehhez kapcsolódó emberekhez. A távoli s közeli múltban és a jelenben is minden a bor kultusza, sőt misztériuma igézetében idéződik meg, vagy rögzülnek az események, így válik Sarusi krónikássá is. Ám a bor krónikása korokat, mondhatni történelmet is rögzít: újabb bizonyíték arra, hogy a bor és borivás több mint önmaga – maga a magyar nép! Szomorúságával, bánatával, élet- és ivástapasztalataival, vígasságaival, örömeivel együtt... Valami egészséges élni akarás, harmónia és arányosság van a sokszor humorba hajló barangolások, történetek, anekdoták, borismertetések, irodalmi vonatkozások és idézetek, szokásmegidézések vagy éppen ital- és ételreceptek mélyén. A bor, a borozás még véletlenül sem mint pótlék, káros szenvedély, embervadító szurrogátum van jelen a könyvben. Ellenkezőleg. Mint a normális élet természetes része: ezt nevezzük közhelyszerűen kulturált alkoholfogyasztásnak, s ez az, ami manapság enyhén szólva kérdőjeles. Hiszen a normális alkoholfogyasztás nem csupán

egészséges, de éppen a könyv bizonyítja, közösségteremtő, hogy Németh László más vonatkozásban használt szavával éljek: emberségnövesztő.

A *Pinceszér* tehát visszaadja az ivás méltóságát. S mivel vérbeli író munkája: élvezetes olvasmány is. Sajátságos, szaggatott szövegkezelés: villanó gondolatok, események, emlékek. Változatos, sokszor archaikus stílus: elvégre múltidézésről is szó van, hiszen a múltidézéssel – a jelent érintve – a mához szól Sarusi. Hol nagyon komolyan, hol humorosan. Miként az egyik beszélyben rögzíti egyértelműen: a bor összehozza a különböző nemzetiségű, de tisztességes embereket. Úgy is fordíthatnánk: a tisztességes bor a tisztességes embereket! A jó könyvvel, tehát az írás méltóságával buzdít erre Sarusi Mihály *Pinceszérének* minden sora.

(Sarusi Mihály: *Pinceszér. Boros úti beszélyfüzér a „Magyar gigába magyar nedűt.”* nótájára. Budapest, Széphalom Könyvműhely, 2009)

Kusper Judit

A determinizmus csapdája

Borbély László: Büntetlenek

Néhány hete láttam egy filmet, *The Ron Clark Story* a címe, egy tanárról szól, aki Harlembe kerül, az egyik legproblémásabb, deviáns gyerekeket nevelő iskolába, s itt próbál helyt állni alternatív módszereivel, új szabályaival, olyan tanulók között, ahol nemhogy az érettségi, de még az írás-olvasás sem tűnik a jövőjük szempontjából szükségesnek. Célokat kínál nekik, segíti őket, nem hagyja, hogy félúton feladják. A történet megtörtént sztorin alapul, a címszereplő Ron Clark valóban elvégezte ezt a hatalmas munkát. S mindez miért kerülhetett egy magyar regény bemutatásának elejére? Éppen a hasonlóságok és különbözőségek kidomboríthatósága miatt. Borbély László *Büntetlenek* című regénye napjainkban játszódik, szintén nehezen kezelhető, deviáns diákok a szereplői, s mellettük felbukkan egy tanár, Csontos Ferenc, aki az iskolában testnevelésre, iskolán kívül pedig ökölvívásra oktatta tanítványait.

Csontos Ferenc maga a megtestesült türelem. Mind testileg, mind lelkileg fegyelmezett, edzett, jógázik, olvas, nem néz televíziót, tökéletesen megtestesíti a fogyasztói társadalom ellenzőjét és negligálóját. Ugyanakkor maga a megtestesült lelkiismeret-furdalás is, hiszen nehezen tudja feldolgozni felesége és fia elvesztését: családja azon az augusztus 20-ai tűzijátékon halt meg, amikor a közelgő vihar ellenére százezrek figyelték az ünnepséget, mialatt Csontos csapatával egy horvátországi versenyre utazott.

Adott tehát egy átszellemült, lelkes nevelő, aki nem csak a napi penzumot szeretné tanítani egy általános iskolában, hanem tanítványai helyállása, jövője is érdeklí. S adott ehhez egy empatikus igazgatónő, aki maga is látja, hogy a dolgok nem mennek jól úgy, ahogyan most mennek, változásra van szükség, s ehhez keres hozzáértő partnert – akit Csontos személyében meg is talál. A szituáció talán itt túlságosan leegyszerűsítetté válik: a tanári kar többi tagja természetesen szabadulni szeretne a túl lelkes igazgatónőtől, s persze az új tornatanár ténykedését sem nézik jó szemmel. A tanári karban rajtuk kívül mindenki utálja a diákokat, csakúgy, mint a munkáját. Az egyikükről, aki történetesen Csontos egyik legnagyobb ellenlábasa, még az is kiderül, hogy pedofil, s lebukásának botránya végül magával rántja az igazgatónőt is, akinek helyére egy reformpedagógiát hirdető nő kerül, ám tetteinek semmi köze nem lesz sem a reformhoz, sem a pedagógiához. Pedagógiai csődjének legmarkánsabb jele, hogy az iskolában tanuló fia a legkezelhetetlenebb, legkiállthatatlanabb s az egyik leggonoszabb hőse a regénynek. Ez hát

a tanári kar, csupa fekete és fehér emberből összerakva, ahogyan Gyulai Líviusz szép fekete-fehér metszetei is mutatják.

A gyerekek, fiatalok bemutatása, jellemábrázolása még ennyire sem kétpólusú: főhősünk, Ördög Máté és bandája (pontosabban a banda, melyhez ő csatlakozik) kifejezetten sötét színt ölt, még akkor is, ha az olvasó néha reménykedik egy kis fehérség belopakodásában. Mátét a nagyanyja neveli, apja börtönben ül gyilkosságért, róla nem sokat tudunk meg azon túl, hogy kezelhetetlen tanuló, sokat beszél az iskolában. Gondolatai, érzései helyett álmaival találkozunk, melyek apja világába vezetnek, a vele történt események (többek között a gyilkosság) ismétlődnek meg. Úgy tűnik, mintha Ördög Mátét csak ez az örökség határozná meg, mint ahogyan neve is örökség-ómenként értelmezhető. A fiú szegény, szülők nélkül nő fel, tehát eleve adott társadalmi helye és elfogadottsága. („Úgy érezte, hogy belőle akar a tanárnő bűnbakot csinálni, mert ő szegény, a királyék meg gazdagok.” (13.)) Ennyire egyszerű lenne? Ebben a világban igen, mert a regény többi gyerekszereplője is a determinizmus terhét nyögi: Della, a bandavezér gazdag családból származik, ám apja külföldön van, anyja menő üzletasszony, aki soha nincs otthon, nem is foglalkozik a fiával, szeretője van, fiát pedig csak pénzzel tömi. Mi más lehetne a fiú számára az egyetlen választható út, mint a züllés, bandázás, kábítószeresítés, bűnözés? Macska (a banda egyetlen lánytagja) anyja kurva, apja nincs, anyja kliensei sokszor őt is megkönyékezik – szintén csak a romlás lehet a sorsa. Ugyanígy Whoppernek is, aki folyton gyorséttermi kaját zabál, a szülők jól szituáltak, ám mindketten szeretőt tartanak, fiuk életét pedig nem ismerik.

Ördög Máté a mű elején pusztán áldozatszerepben tűnik fel, őt rabolja ki a banda, ám mikor a szentgyörgyvárosi piacon visszavásárlásra kínálják neki ellopott mp3-lejátszóját, már konyhakéssel érkezik, verekszik, nem lép be a balek-szerepbe. Bár kérdéses, hogy a választott bandatagság hőssé teszi-e, vagy sem. Bátor (?) tetteket visz ugyan véghez, megszerzi a lányt is magának, mégsem nevezhető győztesnek, hiszen az őt körülvevő világot nem érti, a lelki és szellemi beavatása nem történt még meg.

Ezen szeretne segíteni Csontos Ferenc, aki a testnevelésórán megismert fiúból embert szeretne faragni, úgy, hogy megmutatja neki, létezik másik oldal is. Lehívja edzésre, felkarolja, meccslehetőséget kínál neki, amikor pedig nagyanyja kórházba kerülése után egyedül marad, anyagilag is támogatja, sőt, az edzőteremben rendez be neki tanulószobát, a leckéjét is kikérdezi. Mindkettejük számára fontos lehet ez a kapcsolat: Csontos nemcsak tanítványt, hanem egy fiút is kaphatna elvesztett fia helyett (aki ráadásul nem szerette a boxot), Máté apát kaphatna, aki tanácsokkal látja el, szereti, figyel. Mindez akár happy endbe is torkollhatna, olyan jól indul minden, s nem igazán tapintható ki, hogy hol és miért bomlik meg ez az éppen kialakulóban lévő egyensúly. Csontos elvei világosak, mint ő maga, tiszták,

pozitívak, közeledése megértő jellegű. (A tanítványai kedvéért még a *Mátrix* című filmet is megnézi, mivel a fiúk nagy kedvence.) Máté annyi szeretetet és figyelmet kap tőle, mint senki másától, mégsem képes szeretettel válaszolni. Ennek – még a végkifejlet előtt – egyik legszebb jele, amikor meccslehetőséget kap, erejét tekintve már megérett volna a győzelemre, ám semmit sem úgy csinál, ahogy edzője tanácsolja, szabálytalankodik, így szükségszerűen leléptetik. Szép példa, mint említettem, csak éppen nem indokolt. Pontosabb indokolt, ha elfogadjuk, hogy a regény lapjain a családi és társadalmi determináció csapdái kikerülhetetlenek, bármi történhet, ha valaki ennyire rossz hátszéllel indul, mindenképp drogoknál és börtönben fog kikötni – ahogy a mű majd minden gyerekszereplője.

Nem lenne választási lehetőség? Csontos filozófiai szólamai éppen azt sugallják, hogy belül bármit megváltoztathatsz. Ám ezek a szólamok, a keleti filozófiák lecseszert felmondásai, a *Sport és jog*ából való idézetek nem tudják összekapcsolni a két világot. A markánsan elkülönülő nyelvi kódok nem tudnak közelíteni egymáshoz, s talán ezzel is magyarázható az, hogy nagyon sokat tudunk arról, hogy a tanár felkarolta Mátét, beszélgetett vele, de nem tudjuk, hogyan és miről, nem válnak közössé az élmények. Amíg Csontos csak a saját kódjait ismeri, nem fogja feltörni az Ördög Mátéét, s talán Máté éppen ezért nem tud belépni az ő világába.

S ebben a valódi párbeszéd nélküli világban nem véletlen, hogy Máté kábítószeresen kábulatában éppen azt az embert fogja lelőni, akit nagyon szeretett, aki apja helyett apja volt, hiszen őt ekkor már démonok ragadták el, nem tudott különbséget tenni jó és rossz, fekete és fehér, jobb kéz és bal kéz között. Azt lehetnénk, hogy a gyilkossággal sorsa megpecsételődött, ám a hatéves büntetés egy epizódját felvillantja az *Epilógusban*: egy fiatal énekesnő lép fel a börtönben, aki Mátét választja ki maga mellé a színpadra, táncoltak, énekeltek. Máté tehát élvezte az életet...

Kegyetlen kritikát olvashatunk Borbély László regényében, mind a most felnövekvő generációról, mind szüleikről, a társadalomról, mely ilyen helyzetbe juttat embereket. A műben ábrázolt világban a jóakarát soha nem nyeri el jutalmát, a humanizmust már hírből sem ismerik, a rosszak nagyon rosszak, visszafordíthatatlanul, megmenthetetlenül. Túl giccses, hétköznapi lenne a pozitív befejezés? Lehet, de azért reménykedjünk benne.

(*Magyar Írók Egyesülete, Budapest, 2010.*)

Deák-Sárosi László

Az irodalomról menetközben

Véghelyi Balázs: Huszonhárom lépés

Ezt a könyvet olvasni olyan érzés, mintha sétálnánk az irodalomban, a kultúrában, a történelemben a szerző beszélgetőtársaként. Ezért találó metafora a „lépés” a kötet címében. Véghelyi Balázs kedvesen, közvetlenül mesél, és nemcsak az alkalmi beszédeinek lejegyzett változatában, hanem kritikáiban is. Egyedi hangja, személyes stílusa jól kiegészíti a tárgyilagos, példákkal és elemzésekkel felépített érvelését.

E huszonhárom írás egyenként átlagosan négy és fél oldalt foglal el az A5-ös méretű kis könyvben, és egyik sem hosszabb hét oldalnál. Mégis ezek a rövid eszmefuttatások pontosan bejárják azt a gondolati ívet, amelyet az adott témák felvállalhatnak. Van közöttük ars poetikus jegyzet, napló, pedagógiai, kultúrtörténeti és irodalomtörténeti esszé, bemutató beszéd, vázlatos szerzői pályakép, műfordítás és annak műhelymunka-beszámolója, illetve könyvkritika.

Mi köti össze ezeket a szövegeket tartalmilag és stílusban? A szerző személyes, de nem a tényektől független művészi-költői hitvallása, amelyet előző műveiben is megfogalmazott. Véghelyi Balásznak korábban már két verseskötete és két esszé-kötete is megjelent, és ezeknek a tartalmát egyetlen nagyobb könyvben is összeboronálhatná, annyira egységesek. Valamennyi a magyar nyelv, kultúra, történelem, mitológia és irodalom szeretetéről szól. A személyes élmények is megfürödnek a közösségi emlékezet tapasztalatainak fényében.

Véghelyi Balázs előveszi az irodalomtörténeti jelentőségükhöz mérten több figyelmet érdemlő szerzők egy-egy írását vagy életművét, és új szempontokat figyel meg, értelmez az adott kontextusban. Tényeknek néz utána, tévhiteket oszlat el, művek új értelmezését vagy épp fordítását villantja fel.

Nyilván, némely írások csupán ismeretterjesztő jellegűek, de azok is új értelmet kapnak a kötet összefüggésében. Az egész együtt arra emlékeztet, hogy benne élünk az irodalomban, és az irodalom bennünk él. Fel sem merül, hogy a könyvek által nem ment előrébb a világ. A szerző, költő, gondolkodó az igen mellett konkrétan is kiáll a jegyzeteiben, de az egész könyve egész még inkább megerősíti ezt a hitet/tapasztalatot. Amikor Véghelyi csupán jegyzeteiben elmélkedik, vagy bemutató szövegben érvel, akkor is mindig talál a mondandójához frappáns irodalmi idézeteket. Némelyik közismert, de olyan is akad, amelyik eszünkbe se jutna. Mint egy jó irodalomtanár, aki a diákjainak élményszerűen idéz mindig a legtalálóbb helyről órán, kiránduláson vagy a tábortűznél.

Az irodalomtanár példája nem áll messze a szerzőtől, hiszen pedagóguscsaládból származik, és maga is magyar nyelv és irodalom szakon szerzett bölcsésztanári diplomát az ELTE-n. Most Véghelyi akár a katedra mögül tanítja hallgatóit, akár a könyve lapjain keresztül társalog olvasóival, mintegy sétálva, mindenképp élményszerűen gazdagítja őket valamilyen új szempont megvilágításával Beniczky Péterről, Deák Ferencről, Karinthy Ferencről, Zelk Zoltánról, Baranyi Ferencről, Csoóri Sándorról és másokról.

Kinek ajánlhatnám a könyvet? Bárkinek általános iskolás kortól százéves korig. Az írások többsége megjelent irodalmi lapokban, de így, egy kötetbe szervezve kellemes ébresztőként felráz abból az amnéziás állapotból, amelyik a rossz tapasztalatoknak, a pesszimista jóslatoknak enged. Véghelyi minden gesztusával arról győz meg – az első jegyzetéből szabadon idézve – hogy „nem csak pénzt lehet – olvasni”.

(Hungarovox Kiadó, 2010.)

Fecske Csaba

Bakacsi Ernő könyveiről

Élni kell

Az Egerben élő író könyvében novellák és egy kétrészes dráma, az író meghatározása szerint tragédia olvasható. Mind a novellák, mind a dráma történeti ideje a II. világháborút követő zűrzavaros időszak, a félelmek és a szegénység drámai valósága. Az író élményvilága ezen időszak eseményeiből táplálkozik, olvasás közben azt érzi az ember, hogy megtörtént és megélt eseményekről van szó, reálisan létező emberek valós történeteit meséli el olyan természetességgel és fesztelenséggel, mintha ismerősei körében élőszóban mondaná el. A bevezetőként szolgáló „Fülszövegben” ezt írja: „Nem állt szándékomban az orosz vagy ’szovjet’ népet bántani, de a történeti hűség fontos. Az igazságot ismerni kell, mert azt az utóbbi évtizedekben szándékosan eltorzították.” Bakacsi valóban fontosnak tartja a tényeket, szociografikus pontossággal igyekszik képet festeni arról az időszakról, amelyről valóban ellentmondásos ismereteink vannak nekünk, a háború után született nemzedékeknek, hiszen mást tanultunk az iskolában, és mást mondtak nekünk a szüleink-nagyszüleink. Bakacsinak személyes élményei vannak az adott időszakról, és ezek inkább mutatnak rokonságot a szüleink által elmondottakkal, mint a hivatalos, a történelemkönyvekben leírt verzióval.

„Minden ember gyermekkorában van olyan élmény – jó vagy rossz –, mely mély benyomást tesz rá, melyet egész életében nem felejt el. Nekem ilyen a II. világháború, a ’front’ és az utána történő szörnyűségek. Ezen eseményekről kap egy csokrot e könyv lapjain a kedves olvasó” – fejeződik be a „fülszöveg”.

Bakacsi Ernő Veres Péter szavaival élve „sültrealista”, aki konokul ragaszkodik a tényekhez, nem képes és nem is akar elrugaszkodni a földtől, a valóságtól, semmit sem pótol írói fantáziával, nem filozofál és nem költőieskedik, nem játszik a nyelvvel, igyekszik a lehető legegyszerűbben, legobjektívebben közvetíteni, noha az elég híven kirajzolódik írásaiból, hogy kinek is a pártján áll, hogy együttérez megalázott, elnyomott hőseivel. Néhány novellája (pl.: *Pati, Nyugdíjasok*) nem haladja meg egy irodalmi jegyzet színvonalát, de a többiben (Pl.: *Megbocsájtás, A csendőrr halála*) már megmutatkoznak írói kvalitásai. Megítélésem szerint a drámai atmoszférájú és hús-vér alakokat mozgató *Megbocsájtás*ban benne van egy remek kisregény lehetősége. De így is élvezetes olvasmány. És a szerencsétlen sorsú, kiszolgáltatott Magdi története is megérinti az olvasót, együtt tud érezni vele, mert maga is ismer hasonló helyzetben vergődő „hőst”, faluba szakadt és elhagyatottan, kitaszítottan élni kényszerülő, fiatal értelmiségi nőt.

Ha Bakacsi Ernő mestereit, szellemi elődjeit kéne megkeresnem, akkor a realista próza olyan kiválóságai között keresném, mint Móricz Zsigmond, Sinka István, Veres Péter, Szabó Pál és Szabó István. Ők adtak hírt pontosan, hitelesen a vidéken élők életéről. És persze eszünkbe jut a kötetet gondozó Felsőmagyarország Kiadó vezetőjének, Serfőző Simonnak a neve is, aki az ún. „szocionovelláiban” állított emléket a pusztuló és gyökeresen megváltozott paraszti világnak. A Bakacsi-írások történeti ideje ugyan más, de elbeszélői módja ha nem is azonos, de hasonló.

A *Jegyések* című kétrészes dráma hangneme és atmoszférája hasonló, mint a novelláké. „Történet Egerben, 1944–45-ben”, tehát a háború vége felé. Főszereplője a fiatal jegyespár, dr. Sarkadi Péter orvos, Sarkadi János főjegyző fia és menyasszonya, Kati, a maktári nagygazda Borka Péter egy szem leánya. Idillikus képpel indul a darab, a két szerelmes fiatalember eljegyzésével, mindenki boldog, a fiatalok, mert szeretik egymást, és egymásra találtak, a szülők, mert gyermekük olyan társat talált magának, aki boldoggá tudja tenni őt. Ám a háború árnyékot vet a boldogságukra, kiderül hogy a vőlegény katonai behívót kapott, igaz nem vitték ki a frontra, egy hátszoci katonai kórházban szolgál majd orvosként. Embert próbáló szolgálat ez. A család és a jegyesek abban reménykednek és avval biztatják önmagukat és egymást, hogy hamarosan véget ér a háború, és jóra fordul minden, végre mindenki boldog lehet. De a család életébe, mint annyi máséba, belerondít a történelem: Gábort, a vőlegényt a háború végnapjaiban a kórház kiürítése elleni tiltakozás miatt az oroszok agyonlövik, Katit pedig magához rendeli a szovjet katonai parancsnok, sejtethető, hogy milyen céllal. Először édesanyja, majd édesapja akar jelentkezni helyette, de Kati nem engedi, már tudva vőlegénye haláláról., mindenre elszántan megy a parancsnokságra. „Élve nem kap meg engem!” – mondja felháborodva. Itt ér véget a darab, az olvasót bizonytalanságban hagyva a végkifejletet illetően. Az olvasónak kell eldöntenie, miként alakult a drámai helyzet, Kati további sorsa. Ez különös feszültséget ad a drámának, amit tovább alakíthatunk a saját gondolatainkkal.

(Felsőmagyarország Kiadó, Miskolc, 2008.)

Aláírtak

A regény címe már sugallja a témát, a téveszesítésről, vagy az akkori szóhasználat a kolhozosításról szól. A történet ideje az ötvenes évek vége, a kényszerkollektívizálás kora, amely még a hatvanas években is folytatódott. Szülőfalumban például 1962-ben alakult meg a tsz. Természetesen ott is kényszerítették a gazdákat, és nem önkéntes alapon szerveződött.

A regény főhőse Juhász Vince, a kerekházai nagygazda életvidám értelmes fia, aki szebb jövőről ábrándozik, és ezért a szebb jövőért hajlandó és képes is keményen megdolgozni. Talán érdemes idézni a szerzői ajánlást: „Ajánlom e könyvet minden parasztembernek és a már égi mezőkre távozók utódainak, akik végig küzdötték és szenvedték a XX. sz. második felét. Akiket kifosztott a szovjet hadsereg: elvivén terményeiket, elhajtvá állataikat, akiket a Rákosi-rezsim kulákká nyilvánított, túlzott adókkal terhelt, internált és bebörtönzött... Akiket a Kádárkatonák tsz-be kényszerítettek, és akiket 1990 után a zöldbárók kifosztottak és becsaptak, akik most fennmaradásukért küzdenek, mert egyharmad támogatást kapnak, mint nyugat-európai társaik. És akik mégis büszkén teszik dolgukat, vállalják magyarságukat, sorsukat.”

Kísértet járja be Kerekházát, a félelem kísértete. Az a szóbeszéd járja, hogy hamarosan közösbe kényszerítik a falu gazdáit. Ez főleg a nagygazdákra hat lesújtólag, akiknek valóban van mit veszíteniük, amit egy életen át vérükkel és verejtékükkel megszereztek, azt most elveszik tőlük. A falu módosabb gazdái összejönnek egy pincében, és közös elhatározással arra jutnak, hogy ők bizony megtagadják a belépési nyilatkozat aláírását, semmi szín alatt nem hajlandók belépni a közösbe, attól félnek, hogy teljesen kismimizik őket, hogy jön a csajka-rendszer. A szóbeszéd végül igaznak bizonyul, hamarosan megjelennek az agitátorok. A szervezők között van például Gereblyés Laci, a falu szülötte, Juhász Vincével nagyjából egykorú fiatalember, a járási pártbizottság munkatársa, aki mindenkit személyesen ismert, akinek a szava, mint falubelinek, hitelesebbnek tűnik, mint az idegeneké, akik hol mézes-mázos szavakkal próbálják rávenni az embereket, hol pedig fenyegetéssel, zsarolással. Van olyan nagygazda, akit értelmiségivé lett gyermekével zsarolnak meg. Az ördöggel is lepaktálnak az agitátorok, csak hogy sikerüljön a beszerzés. Hangosbemondón tetetik közzé, hogy ki mindenki aláírt már. Természetesen a nagy tekintélyű, közmegebecsülésnek örvendő nagygazdák beszerzésével kezdték, az ő konok ellenállásukat akarták elsőként megtörni. Ami, ha nehezen is, különböző, sokszor ördögi praktikákkal sikerült is. Egymás ellen hangolták a gazdákat, elhíresztelték arról is, hogy belépett, aki még nem írta alá a belépési nyilatkozatot. Van, aki miután megtört és aláírt, végül fölakasztotta magát. Másból megtört, lelkibeteg ember lett. Végül a falu egyik legtekintélyesebb gazdája, Juhász Pál, Vince édesapja is aláírta a belépési nyilatkozatot. A regény végig izgalomban tudja tartani olvasóját – a hasonló élménnyel bírókét biztosan – végig ott vibrál a levegőben a feszültség, a regénynek sűrű atmoszférája van. Sikerült az írónak hiteles figurákat teremtenie. Az elbeszélés igazi főszereplője valójában nem is Juhász Vince, akinek a személye csak itt-ott bukkan fel a könyv lapjain, hanem maga a falu, Kerekháza. Egy regénytrilógia – *Aláírtak, Elszántott mezsgyék, Aki hazatalált*, ez utóbbi kettő közös kötetben jelent meg – első, s véleményem

szerint legerősebb darabja, mely leginkább megmutatja Bakacsi regényírói tehetségét. Élvezetes, sodró lendületű cselekményvezetés, atmoszférateremtés, hiteles, élő alakok, drámai helyzetek teremtése, feszes dialógusok...

(Gonda Kiadó, Eger, 2006.)

Elszántott mezsgyék; Aki hazatalált

A szerző így ajánlja művét: „Egy trilógia második és harmadik részét tartja kezében a kedves olvasó. Első része az *Aláírtak* című regényem. De mindegyik rész önállóan is kerek egészet alkot, érthető olvasmány”.

Az *Elszántott mezsgyék*ben nyomon követhetjük Juhász Vince további sorsát. A közösítés ellen keményen küzdő nagygazda fiából, aki maga is foggal-körömmel tiltakozott a mezőgazdaság szocialista átalakítása ellen, végül a tsz egyik vezetője lesz, előbb a szőlészet vezetője, majd egy tanfolyam elvégzése után a termelőszövetkezet elnöke. Rátermett, agilis és becsületes, lelkiismeretes vezető, akire fölnéznek a beosztottjai, akihez bárki bizalommal fordulhat. Feleségül veszi régi szerelmét, otthont teremt, szeretetben él feleségével, gyermekeik születnek, nincsenek anyagi gondjaik. Mondhatni, Juhász Vince révbe érkezett. Hanem az évek múltával, a megfeszített és felelősségteljes munka következtében egészsége megroppan, a balatonfüredi szívkórházba kerül, és itt a regény az egyes szám harmadik személyből egyes szám első személyre vált, Juhász Vince tsz-elnökségének és személyes sorsának alakulását az ő visszaemlékezéséből ismerhetjük meg, ami nem válik a regény előnyére. Megszűnik a történések jelenidejűségének izgalma, amit az elbeszélő-hős elmond, annak már mindennek utána vagyunk, az előző kötet drámaiságának már nyoma sincs, a szöveg sokszor válik didaktikussá, olykor már az az ember érzése, hogy brosúrával van dolga, hogy egy mezőgazdasági szakember termelési jelentését olvassa... Kár az eltékozolt lehetőségért, ami Juhász Vince sorsában, életútjában tulajdonképpen benne volt. Az *Elszántott mezsgyék* 2. részétől kezdve, mintha valaki más írta volna tovább a regényt: vértelenebb, kevesebb izgalmakat tartogat.

A szívkórház főorvosa azt tanácsolja Juhász Vincének, hogy vonuljon nyugdíjba, nyugalomra, pihenésre van szüksége túldolgoztatott idegeinek, szívének. Ez meg is történik, és evvel, s nem az élethelyzetből, hanem a megírás fogyatékoságaiból adódóan érdektelenné válik a főhős sorsa, amelyből néhány mozzanatot még felvillant az *Aki hazatalált* egy rövid passzusa, hogy aztán a könyv más szereplőket vonultasson föl a trilógia záró darabjában. Megtudjuk még, hogy a

rendszerátváltást követően Juhász Vince újra magángazdálkodó lesz, kárpótlási jegyek révén újra földhöz jut. És evvel a főhős életének elbeszélése véget ér, noha a könyv még csaknem kétszáz oldalon folytatódik. Dr. Magyar László Nyugat-Európából hazatért, SZDSZ-es beállítottságú diplomata életébe pillanthatunk bele. Ami megint csak élvezetes és hiteles, életszagú narratíva, de az olvasó nem ezt várná, egy másik személyt megrajzoló regénytrilógia záró darabjától. Eredeti hőseinknek teljesen nyoma vész, csak még egyszer bukkan elő a homályból, amikor dr. Magyar menyasszonyától, aki rokona Juhász Vincének, megtudjuk, hogy meghalt. Véleményem szerint a három regényből szerencsésebb lett volna egyet csinálni, az *Aláírtak* színvonalán és drámai feszültségével. Az *Aki hazatalált* 2. részét pedig szigorúbban szerkesztve, tömörebben, a helyenkénti didaktikusságot és demagógiát mellőzve megírni, úgy, hogy a szerző politikai hovatartozásának lólába azért ne lógjon ki. Nagy lehetőséget szalasztott el Bakacsi Ernő, nem tudta megvalósítani azt, amire képessége predesztinálta volna.

(Gonda Kiadó, Eger, 2009.)

Ircsik Vilmos

Forró hangszóró a szívem

Demeter József Magyardellői napdalok III. – mágikus lírai szociográfia című kötetéről

Demeter József munkásságában a magyardellői napdalok egyre inkább az életmű középpontjába kerülnek. A szerző szinte összenőtt ezzel a sajátosan egyéni, sőt csaknem maga alkotta műfajjal, és olyan lankadatlanul dolgozik rajta, mint egy Balzac dolgozott az *Emberi színjátékon*, amely ugyan különböző regényekből áll, de mindegyikük ugyanazt a témát variálja, vagy közelíti meg más-más szemzőből. Az Erdélyből immár több mint húsz esztendeje elszármazott szerző két könyve, a *Szóletétel* című verseskötet (1985) és az *Igazi segítség* című diákszínmű (1988) még odahaza jelent meg, előbbi éppenséggel a kolozsvári Kriterionnál. Aztán a *Susztéráj* című novellás- és az *Ecetfaméz* című verseskötet már Magyarországon látott napvilágot 2001-ben, őket 2003-ban újabb verseskötet követte *Sziklaszószerék* címen. Majd áradni kezdett a magyardellői napdalok kihunyhatatlannak tetsző sugárzása. Az első kötet 2006-ban, a második 2007-ben jelent meg, mindkettő lírai szociográfia alcímmel vagy inkább műfaji megjelöléssel, amely most a harmadik kötetben mágikus lírai szociográfiává módosult, illetve bővült.

A történelem sodrásában a Maros menti, dél-mezőségi Magyardellőről Bukarest, Marosvásárhely és Budapest érintésével a Kecskeméthez közeli Ballószögön letelepedett Demeter nem tud menekülni az otthon öleléséből. A harmadik magyardellői kötet után méltán mondhatjuk róla: úgy megszerette Bukarestet, Marosvásárhelyt, Budapestet, és életének más, múltékony epizódállomásait, hogy soha nem feledheti Magyardellőt.

Ám a szeretetnek is vannak fokozatai. Ezt érzékelteti a műfaji megjelölésben bekövetkezett változás: a szerző immár nem szociográfiának, hanem mágikus lírai szociográfiának nevezi a sorozat legújabb, és talán nem is utolsó kötetét. A napdal és a lírai szociográfia fogalmát már volt szerencsém tisztázni a kötet első darabjáról írt recenziómban, így most csak futólag jegyzem meg, hogy a napdal már a panteisztikus, ősi pogány költészetben is virágzott. A korai napdalok a felkelő nap istenét magasztalták, és ódai ünnepélyességgel örvendeztek az élet folytonos újradzúdásán, a teremtés újbóli és újbóli megismétlésén. A keresztény középkorban a napdalköltészet pogánykori elődjéhez képest új motívummal, a szerelmi témával bővült: a napfelkelte öröme a szerelmesek számára a meghitt éjszakai együttlét után az elválás kényszerét is jelentette, és az új téma, a búcsúzás fájdalma által a középkori napdal, az alba hangja az ódából az elégia felé hajlott.

A szociográfia szóval nincsenek különösebb nehézségeink, hiszen jelentésének megfelelően mindhárom könyvben egy falu, Magyardellő társadalmi szokásainak líraian sűrített, tömörített rajza jelenti a mindenkori *kiindulópontot*, szinte a bölcsőtől egészen a sírig, illetve a mindig és mindenütt jelen lévő lírai hősnek az ebből fakadó felismerése, hogy egy erkölcsileg rég széthullott világban innen, csakis innen meríthet morált, tartást, világlátást.

A lírai szociográfia azonban a harmadik kötetben egyszerre csak mágikus lírai szociográfiává válik. Így, ha komolyan akarjuk venni a szerzőt, és miért ne vennénk komolyan, először is ennek kell a végére járnunk. A dolog tulajdonképpen egyszerűbb, mint gondolnánk. A szülőfalu, a szülőföld ugyanis mindhárom kötetben iránymutató kiindulópont. Ám az előző kettőhöz képest ebben a harmadik kötetben a szerző sokkal inkább eltávolodik ennek a kiindulópontnak a szociográfiai valóságától, és felismeréseit sokkal inkább a mágia, a misztikum rejtett összefüggéseinek kibogozásából, értelmezési kísérletéből és értelmezéséből meríti. Ennek legszembeütőbb jegye a kötetek anyagának elrendezése, szerkesztése, illetve az ebben bekövetkezett változások. Az első napdalkötet három ciklusból áll, melyeknek címe – *Csat, Spicc, Sróf* – minden kétséget kizáróan szociográfiai vonatkozású, és ugyanez vonatkozik a két ciklusból álló második kötetre is. Itt az első ciklus a *Marti*, a második a *Parti* címet viseli. Ellenben harmadik kötetet a szerző, mindenféle stilisztikai utalás vagy tájpszó helyett a számmágia, a számmisztika jegyében tizenkét részre osztja, mint ahogy tizenketten voltak a görög mitológia istenei, tizenketten voltak az apostolok, és ahogy tizenkettő az állatöv csillagképeinek, az év hónapjainak száma is. Mert a világban rendnek kellett lennie, a rendet pedig valamikor az ember leginkább a mágia, a misztérium segítségével vélte elérhetőnek, és ezért a világrendért a kezdeti káosz után a görögöknél éppen maga a legfőbb isten, Zeusz volt a felelős. A görög hitvilág természetes teljessége, az esztendő tizenkét hónapjának kerekessége, az állatöv tizenkét csillagképeinek rejtelmek mind-mind toposzai, a cheotípusai az élet misztériumának, mágiájának, amelynek habzsolás, elragadtatott befogadása a legtöbb költői értéket hordozza Demeter harmadik magyardellői kötetében. Ha ehhez még hozzávesszük a tizenkét apostol képviselte keresztény etikát, akkor már teljességében megragadni véltük a Demeter József-re jellemző költői magatartást, a szenualizmust és az elveszett erkölcs utáni szüntelen vágyakozást... Mert ha ebben is komolyan akarjuk venni a költőt, márpedig miért ne vennénk komolyan, ő is rendet akar maga körül, vagyis élhető, érthető és élvezhető életet. Ma pedig olyan időket élünk, hogy ez a rend, ez az élhető, érthető, élvezhető élet ismét csak a mágia, a misztikum segítségével látszik elérhetőnek.

A görög hitvilág teljességéből a kötet verseiben, de Demeter egész költészetében is a dal és a muzsika istene, Apolló, illetve a bor, a tánc és a mámor istene, Dionüosz-játssza a legfontosabb szerepet. Itt kell megjegyezni, hogy a szerző énekes-

ként és hegedűsként rendszeresen lép fel különféle rendezvényeken magyardellői népdalokkal, és ugyanez mondható el róla, mint néptáncosról is. Ezt a képességet aztán természetes módon verseiben is kamatoztatja, aminek legékesebb példája a *Csingeráj*, a kötet egyetlen hosszúverse.

A Nagy László emlékének szentelt közel ötszáz soros költemény címszava egy magyardellői táncra utal, alaphelyzete pedig az iszkázi költő *Menyegzőjére* emlékeztet. Magában a vers alaphelyzetében ugyanis jól megkülönböztethető a dionüszoszi, illetve az apollói magatartásforma: egy lakodalomban vagyunk, ahol a táncoló, ünneplő tömeg a tomboló, vad, ösztönös dionüszoszi életérzés hordozója:

Felszabadult a hangulat, felengedett, mint
Tavasszal a vastagon vastag jégpáncél, és szokatlan
Dáridós eszem-iszom, dínom-dánom-lakodalom vette
Végre kezdetét.

– míg a lírai én, a költő-násznagy, a maga kívülállóságával, az újabb és újabb helyzeteket értelmező megjegyzéseivel, történelmi visszatekintéseivel:

Dédapám karikó lába – a lova hátán is
Járta, győzelemről győzelemre,
Vereségről vereségre
Verbunkozott huszárosan

a rendre törekvő, tudatos apollói életérzést képviseli. A konfliktus azonban más, mint Nagy Lászlónál. Nevezetesen az, hogy a vőlegény református magyar, a menyasszony pedig félig cigány, félig román. Ezt a terhet hordozzák a fiatalok, miközben a mámoros násznép tudomást se véve róluk, vadul dalol, mulat és táncol:

Tánc, tánc, tánc. Vegyes tánc! Zöld rokolyás
Mezőtánc. Búza tánc. Pipacs-
Tánc. Konkoly-tánc, virág tánc. Vad-
Virág tánc, szúrós rózsa! Szíved kis-
Kertjébe dugva. Ezerráncú csizmatánc.
Nagyapámé ez a csizma.

.....

Az én csizmám ki van kenve. Hogy
Villog a világ benne, mintha tükrös
Tükör lenne. Járompálca, járomszög--
Nem Ballószög, járomszeg.

A hosszabb idézet arra a szómágiára is rávilágít, amelyet a költő stilárisan közvetlenül a vers anyagával, a nyelvvel is képes művelni, a végsőig elvitt fokozással és ismétléssel, a színek bujaságával, a léthelyzetére utaló szójátékkal, a hangstiliztikával, betűrímmel és a széttördelt sorokkal.

A görög istenek világában jutott hely a családnak, a házasságnak, a szülésnek és a gyermekáldásnak is, amelyeknek istennője nem más, mint maga Zeusz felesége, Héra volt. Manapság vannak politikai irányzatok, amelyek számára a család, házasság, szülés és gyermekáldás szitokszó. A hamis tanok pedig járványként terjednek, és következményeik egyes népcsoportok vagy nemzetek számára beláthatatlan veszéllyel fenyegetnek, amelyekre korábbi korok nagyjai már többször is figyelmeztettek, határon innen és túl is. Ezért kell külön szólni a tizenkettes számmisztika jegyében Demeter olyan verseiről, amelyek az életnek e legnagyobb értékeiről szólnak: *Krizantém--édesanyám, Az én feleségem, Két unokánk van, Anyaméh-koporsó*. Ez utóbbiban felbukkan a nemzethalál víziója is:

Az anyaméh-
Koporsó égi vagy
Édesanyaföldi metafora?
Költői közhely, mondják,
Ne magyarkodj! A
Fogamzástgátló...
Élet megy tovább.

Egyszer volt, hol nem volt...-
Mondd tovább.
Ne tovább.

Ugyancsak ebbe a csillagképbe tartozik az apa és fia sajátos viszonyáról szóló Lehel ütője. A költő fia, Demeter Lehel az elmúlt évtized egyik legsikeresebb magyar asztaliteniszese, aki szinte az egész világot beutazta. Ennek ürügyén írt az apa egy Magyardellőtől Japánig, az Értől az Óceánig ívelő tág lélegzetű szimultán verset. Ami pedig a szómágiát illeti, nem kerülheti el figyelmünket a címben rejlő finom irónia, a szemérmesen büszke rájátszás Lehel kürtjére. Ellenkező irányban, időben visszafelé tekintve maga a lírai hős fiúként igen erősen kötődött apjához. Kapcsolatuk alapján a görög világtól egészen Magyardellőig ívelő valamifajta patriarkális család képe bontakozik ki az olvasó előtt. Erről tanúskodik a *Minden este*, az *Első és utolsó*, az *Évforduló* és a *Most* is. Ebben olvasható az apa-fiú viszony történelmi távlatokba való helyezése: *Édesapám most is / Ott vár, ezer éve / Ott, ott a falu végén / S már ezeregy éve*.

Család, házasság, szülés és szerelem látszólag egy töről fakadnak, ám a görög világrendben jól tudták, hogy a szerelem mégis valami más, hiszen külön istennője is

volt Aphrodité személyében. Ez a megkülönböztetés Demeter erkölcsi felfogásából is kiviláglik. Költészetét egyrésztől át- meg átjárják a buja, helyenként trágaszagú falusi erotika, a kendőzetlen testi, földi szerelem motívumai. Erre elegendő a már említett Csingeráj néhány sorát idézni:

Hopszá, sejhde, Marika
Lábad közt a karika. Kerek ez a karika,
Karikázik Marika, mint! Cunapecér
Korunkban. Icsi-ricsi
Lóg a csicsi. Nekem is kell egy-egy kicsi.
A szénaboglya tövében szépen.

Másrészt viszont ott találjuk verseiben a férfi és a nő viszonyának eszményített, égi formáját is, amelyet *Az én feleségem* példáz a legjobban:

Estéknént, ahogy
Kibontja
Élő dús haját. Földig érő
Hold fényétől beleborzong
Ezüstösen bele -- még most is
Itt bennem a táj.

A szerelmes Teréziám-ban pedig még tovább finomítja ezt a bonyolult, szent érzést, különbséget téve szerelem és hitvesi szeretet között: *Mikor már a nagy szerelem... Szeretetté magasztosult lényeinkben.*

A görögöknél Hermész az utazók istene, az istenek hírnöke, Artemisz a keresztutak, erdők, ligetek istennője volt. Babits óta tudjuk, hogy a költő maga is posta, maga is folyton úton van, és maga is különös hírmondó. Mint ahogy Demeter is az, ha postára van szükség, ha hírt kell mondani, ha útra kell kelni, ha keresztúthoz ér az ember. Így tudósít az *Egy áldozat emlékére* a Veszprémben meggyilkolt román kézilabdázóról, Marian Cozmárról, akit szinte magyardellői etnikai miliőben szúrtak szíven, és Erdély sorsának ürügyén így számol be a *Nagy meglepetés-ben* és a *Trianoni kiküldetés-ben* egy franciaországi turnéről.

Poszeidón a tizenkettes számmisztikában a tengerek, folyók, tavak és minden vizek uralkodója volt. A folyó, az egyik legősibb lírai archeotípus lépten-nyomon felbukkan a kötet verseiben, legtöbbször a szülőföld metonímiájaként: Magyardellőt a Maros virágszönyegként öleli, az atlanti szélnek Holt-Maros szaga van, és a néhai kompos úgy húzta a Maros két partja között a kompot, mint Kháron ladikját. Teljesen a víz motívumára épül az *Egy hattyú, a Fiumétől nem messze, a Református ér* és a *Holt tenger fenekén.*

Nomen est omen! Mondhatnánk a soron következő görög istenre, Démétérre, aki a föld, a gabona és a gyümölcsök ura volt. És csakugyan! Már korábbi köteteknek tanúsága szerint is föld, gabona, gyümölcs mintha még a víznél is dominánsabb vezérmotívuma lenne Demeter költészetének. Ezt a kötetet pedig csak fel kell ütni, és már az első versben / *Te hó, én hó* / ott találjuk a démétéri motívumok teljes tárházát: *A hó tavasszal / Langyos, nyáron meleg / Időnként forró, főleg / Aratáskor-- / Rajta szántnak, vetnek / Aratnak / Ó, te nyári kalászos, szőke hó!* Néhány oldallal arrébb pedig a Cseresnye, bordó éjben – ahol mintegy a görög világrend igazolásául *olümposzi fény bodorította az eget* -- kedvenc cseresznyefája sétál a költő elébe. De nemcsak a korábbi kötetek, nemcsak a mágikus lírai szociográfia bizonyítja Demeter és Démétér rokonságát, hanem a szerző festményei is.

Mert ezen a helyen kell megemlíteni, hogy Demeter József túl versen, muzsikán és táncon a festészetben is otthonos. A Magyarok Házában ez év márciusában nyílt tárlata több mint száz magyar író (köztük e sorok szerzőjének) portréja mellett, legújabb festményeit is bemutatja. Ezek közül a nézetem szerinti legjobbak, például *Az utolsó marokszedő*, *Az utolsó kaszás*, szintén a démétéri világot mutatják be. A mágikus lírai szociográfiát egyébként szintén a szerző képei illusztrálják: az első borítón Szent István, a hátsón a Tél, a könyv mértani közepén pedig további nyolc festmény látható. Ez a kétkezeség, illetve kézművesség, kézügyesség már Héphaisztos és Pallasz Athéné felségterületéhez tartozik. És hogy a görög mitológia világát kerekké tegyem, végezetül még néhány szót Árészról, a harc és a háború istenéről. Ezek a motívumok is ott vannak a kötetében: a magyarok és a magyardellőiek szomorú végű harcai az első világháborúban, a második világháborúban, 1848-ban és 1956-ban. De legfőképpen a lírai hős egyik alapattitűdjében fedezhető fel annak a harcnak, annak a mégis-nek, csakazértis-nek a vállalása, amely a nagy szovjet szélviharban, a gyász-Trianonban, a lyukas zászlók, lyukas évek idejében fenntartotta a nemzetet/ *Lyukas élet, Óta-óda, Határok*/(Megjegyzendő, hogy ezen a kiállításon, Demeter József unokája, – a Munkácsy Mihály Általános Iskola negyedikes tanulója, a mindössze tízéves Demeter Imola is nagy ígéretként szerepel.)

Nemrégén hunyt el a néptáncos és festő Karsai Zsigmond, aki szintén valahonnan a Maros mellől származik. És Demeter József? Ő mi is igazából? Szakmai elfogultságból, saját rangsorom szerint természetesen először költőnek tartom, aki fest is, aztán festőnek, aki muzsikál is, végül pedig muzsikusnak, aki táncol is. Ám ha valaki a képgyűjteményét látja először, az talán azt fogja mondani, hogy először festő, aki muzsikál is, aztán muzsikus, aki táncol is, végül pedig táncos, aki verset is ír. És ezzel bezárult a mágikus kör.

(Hungarovox Kiadó, Budapest, 2009)

Verók Attila

Társadalmak éltető sejtjei: a könyvtárak

(A Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár története 1952–2009. Szerkesztette: Guszmanné Nagy Ágnes, Tőzsér Istvánné)

Szükség van-e még a könyvtárakra a Gutenberg-galaxis vizionált végóráiban? Társadalmilag hasznos funkciót látnak-e el? Használja még valaki manapság, az elektronika korában ezeket a tradicionálisan nem mobilizálható épületekhez kötött intézményeket? Mi zajlik egyáltalán a falak között? – Ilyen és ehhez hasonló kérdésekkel nap mint nap találkozok/találkozhat a könyvtárak sorsát érdeklődve szemlélő olvasó.

Mellőzve most a hosszabb történeti áttekintést, összhangban az ismertető könyv által felölelt korszakkal, elégedjünk meg azzal, hogy tekintetünket a könyvtárak történetének legutóbbi szakaszára, azaz a 20. század harmadik harmadától folyamatosan zajló események érintőleges bemutatására fordítjuk. Ez az a korszak ugyanis, amelyhez egy alapjaiban új, korábban soha nem tapasztalt körülmény megszületése köthető: a változatos formákban rendelkezésünkre álló információ-hordozó és a manapság már egyre inkább felhasználónak titulált olvasó személyes kapcsolatába egy közbeiktatott eszköz (pl. a számítógép) furakodott be. Ez a lényeges momentum újfajta attitűdöt eredményezett nemcsak a könyvekhez, hanem a könyvtárakhoz való olvasói viszonyulásban is. Az újonnan létrejövő elektronikus vagy éppen digitális dokumentumtípusokon tárolt információk mennyisége arányaiban hamar felülmúlta a nyomtatott könyvekben és periodikumokban található ismeretek matematikailag mérhető számát. Mára egyértelműen az elektronikusan születő és élő szövegek dominálnak a világban nyomtatott változataikkal szemben. Ebből a tényből persze korántsem következik a Gutenberg-galaxis, tehát a nyomtatványok primátusán alapuló társadalomtörténeti korszak leáldozása. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a régi és új dokumentumok kiválóan képesek együtt élni a Neumann-galaxisban, azaz az elektronizáció korában is. Mindez rámutat a könyvtárak kiváló alkalmazkodóképességére is. A könyvtárak ugyanis változni képes sejtjei a társadalomnak, melyek a történelem során sohasem tanúsítottak kirekesztő magatartást az új kommunikációs formákkal szemben, sőt, mindenkor befogadták, adaptálták azokat. Említett képességükkel ékes bizonyágát adták annak a felismerésnek, hogy az emberiség története folyamán sosem a hordozó volt igazán fontos, hanem az abban foglalt ismeret! Márpedig az éltető erő, a táptalaj éppen ez lehet a könyvtárak számára: az ismeretek összességéből kialakuló tudásuniverzum, amely végtelen tágulásra képes. Viszont ez az univer-

zum igényli a rendet. Enélkül ugyanis az információk özönében való tájékozódás elképzelhetetlen. A könyvtártörténet bármelyik pillanatát vizsgáljuk is egészen a mai napig, meg kell állapítanunk, hogy ennek a kulturális intézménynek a morfológiai jegyei mit sem változtak az elmúlt mintegy 4500 év során: ismereteket gyűjt, feldolgoz, rendszerez, megőrizz, majd rendelkezésre bocsát, illetve hozzáférhetővé tesz – aktuális kifejezéssel élve: tudásgazdálkodást folytat.

A könyvtár nem azonos a benne tárolt dokumentumok összességével, hanem ennél lényegesen több: az emberi tudás sajátos reprezentációja. Ezt a virtuális tudásanyagot kapcsolja össze napjainkban elektronikusan a könyvtárak egybefüggő rendszere. Ez az a tudásuniverzum, amelyben szabadon kalandozhat kedvére az ember – persze az adatfeldolgozás mélysége adta korlátok között. Minden adathoz ma sem lehet hozzáférni elektronikusan, és ez még hosszú ideig így is fog maradni! A fizikailag létező könyvtárak látogatása tehát egyelőre még szükségszerű, ez pedig kedvez a könyvtárak továbbélésének. Sovány vigasz lenne azonban, ha ennyiben ki is merülne ez a szükségszerűség. „Információs”-nak titulált társadalomban azt vesszük észre, hogy a korábban megszerzett tudás hamar elavul, folyamatos frissítést követel. A művelődésnek ez a permanens igénye és szükségszerűsége a társadalom tagjainak részéről, a sokat hangoztatott „egész életen át tartó tanulás” megint csak arra mutat, hogy a könyvtárak segítségével nélkülözhetetlen nem boldogulnánk. Magasabb perspektívából tekintve a kérdést, azt is bátran kijelenthetjük, hogy az emberiség fennmaradásához és fejlődéséhez nélkülözhetetlen a tudás, ami pedig az információk birtoklásán alapszik. Igen időszerű ma is a régi mondás: a tudás hatalom! Márpedig ha ez így van, akkor a könyvtár nélkülözhetetlen intézmény – a címben foglaltak szerint: életető sejt – a társadalom számára. Olyannyira így van ez, hogy a közelmúltban több ország parlamentje megfogalmazta ezt törvényi szinten is. Kimondták ugyanis, hogy az információs társadalomban egyetlen olyan intézmény létezik, amely professzionálisan és válogatás nélkül foglalkozik az információk beszerzésével, rendszerezésével, őrzésével és hozzáférhetővé tételével a társadalom minden tagja számára: ez az intézmény pedig a könyvtár maga! A könyvtárak ugyanis nem engedhetik meg maguknak azt a passziót, amit más információgyűjtő szervezetek (pl. információbróker cégek, gazdasági szervezetek, titkosszolgálatok stb.), hogy az információknak csak egy-egy kiválasztott csoportjával foglalkoznak. Nem! A könyvtárak küldetése az, hogy lehetőség szerint a teljes információháztartás kezelői legyenek.

A felsoroltakon kívül a könyvtárak komoly szerepet vállalnak a „másodlagos szóbeliség” (kép- és hangrögzítés, telekommunikáció), valamint a „második alfabetizáció” (többek között a számítógép-használat) elterjesztése terén is – ezzel is aktívan hozzájárulva a társadalom tagjainak folyamatos képzéséhez, a jelen támasztotta követelményekhez való illeszkedésének elősegítéséhez. Ilyen

értelemben tehát a könyvtárak szociális intézmények is egyben, hiszen bizonyos szempontból képesek megakadályozni, hogy az érintett emberek – megtartó információkhoz való jutás révén – kihulljanak a szociális hálóból. Ez azonban nem működik a másik oldal részvétele, szándéka nélkül. A könyvtárak szolgáltatnak, ám ez semmit sem ér, ha nincsenek olyanok, akik a szolgáltatásokat igénybe veszik. A könyvtárak tehát csak társadalmi szimbiózisban képesek maradéktalanul ellátni alapvető funkcióikat!

A fentebbi elvont megközelítés szinte minden lényeges pontjának igazolására kiváló példaként említhető Heves megye legnagyobb nyilvános könyvtára, a Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár története és működése. Két évvel ezelőtt látott napvilágot az a kiadvány, amely a könyvtár történetét tekinti át az 1952-es alapítástól 2009-ig. Rendhagyó a magyar könyvtártörténeti szakirodalomban, hogy egy tisztelgő kötet – látszólag – nem kerek évfordulóra jelenik meg. Ez azonban csak a látszat, hiszen a kötet a magyarországi közkönyvtárak megalakulásának hatvanadik évfordulója alkalmából került kiadásra. Másik apropóként említhető az a szerencsés egybeesés, mely a kötet megjelenését a Bródy Könyvtár kapcsán még személyesebbé tette. Az a megtiszteltetés érte ugyanis a könyvtárat, hogy 2008-ban neki ítelték oda „Az Év Könyvtára” díjat, amelyet 2008. november 12-én Schneider Márta kulturális szakállamtitkár adott át Tözsér Istvánné Géczi Andrea igazgató asszonynak, a könyvtár vezetőjének. A kitüntető címről csak annyit a körülményeket kevésbé ismerő olvasóknak, hogy ennek elnyerésére minden magyarországi könyvtár pályázhatott 2011-ig típusától függetlenül. Számokban kifejezve ez azt jelenti, hogy a 8000-nél is jóval több hazai könyvtár közül (természetesen ezeknek csak elenyésző hányada küldte be pályázatát) a szakmai grémium és a könyvtárhasználók megítélése alapján az egri Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár bizonyult a legkiválóbbnak.

Áldozatos és nem mindig könnyű munka állt ennek a díjnak az elnyerése mögött. Ahogyan az a bemutatásra kerülő kiadványból is kitűnik, a könyvtár óriási metamorfózison ment át az elmúlt ötven-egynéhány évben. A kezdeti néhány száz kötetes állomány öt év alatt több tízezresre bővült (vö. 18. és 23. o.), majd másfél évtized múltán már megközelítette a százezret is (35. o.), mára pedig a dokumentumokat őrző intézmény az ország legnagyobb közkönyvtárainak sorában foglal helyet. Az információhordozók számbeli növekedésével párhuzamosan természetesen a szolgáltatások összetettsége és minősége is folyamatosan alakult az elmúlt évtizedekben. A helyben olvasástól és a kölcsönzéstől kezdve az egykor működő „művelődési autók”-on (25. és 34. o.), majd bibliobuszon keresztül egyre-másra került sor olyan úttörő vállalkozásokra is, amelyek egyedülállónak számítottak az országban. Csak példaként említem meg az országban elsőként 1970-ben megnyíló egri „fonotéká”-t (vö. 39. o.), amelyet 1978-ban követett a hanglemezek és hang-

kazették könyvtári kölcsönzésének bevezetése – Magyarországon szintén először. Az azóta is folyamatos, aktív könyvtári tevékenység vezetett el aztán odáig, hogy az előremutató és társadalmilag is hatékony munka elismeréseként három évvel ezelőtt Eger városába került a korábban már megnevezett, elismerő díj.

Anélkül, hogy bárkit is untatnék a részletekkel, csupán néhány olyan kezdeményezésről kívánok beszámolni, amelyek nemegyszer túlmutatnak a könyvtár falain, és szokatlan eszközök, kreatív ötletek igénybevételével hívják fel a figyelmet a könyvtár(ak) társadalmi szükségességére. Mindemellett pedig hozzájárulhatnak az egyének szemléletbeli változásához, a megszerzett ismeretekkel való megfelelő sáfarkodás nyomán beköszöntő, életminőségbeli átalakuláshoz is. A szokványos könyvtári rendezvények mellett megemlíthető többek között az a véradási Guinness-rekordkísérlet, amelyet évekkel ezelőtt szervezett a könyvtár a Magyar Vöröskereszt támogatásával, a legkisebbeknek szóló baba-olvasójegy vagy a Bébillér mesekör, amely a családokat szólítja meg. Nem hétköznapi szolgáltatás a középkori piacon középkori „könyvtár” formájában megjelenő asztal sem, amely a Dobó téren várja az érdeklődőket (vö. 140–143. o.). A korabeli hangulatból már napjainkba repít át bennünket az az évekkel ezelőtt elindult, országosan is egyedülálló kezdeményezés, amelyet a zenei könyvtári részleg munkatársai indítottak útjára, és mára igen népszerű fórummá nőtte ki magát az interneten: a zenei blogról van szó (112–114. és 157. o.).

Különösen fontosnak tartom kiemelni a Nemzeti Kulturális Örökség Napján más könyvtárakkal közösen szervezett könyvtártúrákat, melynek során a résztvevők – egyéb élmények mellett – megismerkedhetnek Eger város helytörténetével. A helyismeret népszerűsítése lehet ugyanis az egyik eleme a városhoz kötődő kulturális érdeklődés és egyáltalán a lokális kultúra fenntartásának. A könyvtárral szoros kapcsolatban álló Gárdonyi Géza Társaság például a helyi irodalom és kultúra hagyományainak ápolását tűzte ki célul maga elé, ezzel is segítve a helyi értékek továbbörökítését.

A helyi értékek propagálása mellett a könyvtár természetesen meghatározó szerepet vállal az általános emberi, etikai és esztétikai értékek népszerűsítése terén is. Erre szolgálnak az író-olvasó találkozók, ahol a magyar irodalmi és közélet prominens személyiségei szerepeltek már az elmúlt évtizedekben. A közel kétszáz nevet tartalmazó lista megtekinthető a könyvben (158–159. o.). A könyvtár gyakran ad helyet vegyes tartalmú időszaki kiállításoknak és egyéb társas rendezvényeknek (pl. koncert, konferencia) is. Munkatársai országos szakmai szervezetek munkájában is közreműködnek, helyi és központi adatbázisokat is építenek.

E rövid kis ízelítő befejezéseként meggyőződéssel mondhatom, hogy a Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár helyi és regionális szinten eleget tesz azoknak a fentebb tömören vázolt kritériumoknak, amelyeket az információs társadalom

igényei támasztanak a könyvtárakkal szemben, tevékenységét pedig a könyvtáros kollégák kitartó és innovatív munkája révén magas színvonalon végzi. A helyi értékek megőrzésében és népszerűsítésében szerepe megkerülhetetlen. Kívánom, hogy ez a továbbiakban is így maradjon.

Legvégül nem hallgathatom el a jelen kiadvány kapcsán is felmerülő tény, amelyre minden könyvkiadásra vállalkozó személynek vagy szervezetnek fokozottan ügyelnie kellene, ha nyilvánosságra szánt szöveget bocsát ki. Ha már széles körű felhasználásra szánjuk szövegeinket, akkor felelősséggel tartozunk azok nyelvi megformáltságáért is! A most ismertetett kötetben a pongyolán, sokszor zagyván megfogalmazott mondatokkal és helyesírási hibákkal teletűzdelt passzusok jelentősen rontják az olvasás során az ember esztétikai érzékét. A szerkesztéskor arra is érdemes lett volna figyelni, hogy az egyes fejezetek – kizárólag nyelvi szempontból – ne mozaikszerűen legyenek egymás után illesztve. Az első fejezetek ugyanis méltatlanul és zavaróan sok nyelvhelyességi hibát tartalmaznak, a középsők már lényegesen jobbak, míg a könyv legutolsó része kiváló minőségű szöveget tartalmaz. Hiába a több szerző, ez nem menti fel a szerkesztőket és a lektort az egységesítés terhe alól. Ez nem pusztán esztétikai kérdés, hanem a propaganda miatt is megkerülhetetlen: a kevésbé igényes szöveg hamar elrettentheti az olvasókat, így – a jelen kiadvány esetében konkrétan – éppen a legmívesebben kidolgozott és tartalmas részokről maradnának le.

Az említett kifogások átgondolása és átdolgozása után szívből javaslom egy második, javított kiadás megjelentetését, amelyben az elmúlt időszak eseményeit is be lehetne mutatni. Abban méltóképpen tükröt állítva ennek az Eger városi könyv- és könyvtárkultúrájában meghatározó szerepet betöltő intézménynek.

(Eger, Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár, 2009.)